

Amsterdam University of Applied Sciences

Ondernemend participeren vanuit de wijk

een typologie van mogelijke deelnemers en hun ondersteuningsbehoeften

Hogenstijn, Maarten; Meulemans, Wander

Publication date

2018

Document Version

Final published version

License

CC BY

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Hogenstijn, M., & Meulemans, W. (2018). *Ondernemend participeren vanuit de wijk: een typologie van mogelijke deelnemers en hun ondersteuningsbehoeften*. Hogeschool van Amsterdam.

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please contact the library: <https://www.amsterdamuas.com/library/contact/questions>, or send a letter to: University Library (Library of the University of Amsterdam and Amsterdam University of Applied Sciences), Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

Hogeschool van Amsterdam

ONDERNEMEND PARTICIPEREN VANUIT DE WIJK

EEN TYPOLOGIE VAN MOGELIJKE DEELNEMERS EN HUN
ONDERSTEUNINGSBEHOEFTE

MAARTEN HOGENSTIJN EN WANDER MEULEMANS

Maarten Hogenstijn

Auteur

m.hogenstijn@hva.nl

Wander Meulemans

Auteur

w.r.meulemans@hva.nl

Gepubliceerd

2018

Citatie voor gepubliceerde versie (APA)

Hogenstijn, M., Meulemans, W. (2019). Ondernemend participeren vanuit de wijk: Een typologie van mogelijke deelnemers en hun ondersteuningsbehoeften. Amsterdam: Hogeschool van Amsterdam

Project

Fieldlab ondernemend participeren vanuit de wijk

Hogeschool van Amsterdam

Lectoraat gHRM - Urban Management

www.hva.nl

Alle inhoud valt onder een Creative Commons Naamsvermelding 4.0 Internationaal-licentie tenzij anders vermeld in het colofon of het bijschrift van een figuur, tabel of afbeelding.

<http://hdl.handle.net/20.500.11884/6c643723-a6d7-416b-9eb1-27d3e9cfc124>

SAMENVATTING

Welke ondersteuningsbehoefte hebben mensen die ondernemend (willen) participeren? Dat is een belangrijke vraag bij de inrichting van het fieldlab 'ondernemend participeren vanuit de wijk', waarin de Hogeschool van Amsterdam en de gemeente Amsterdam samenwerken. In dit document brengen we de ondersteuningsbehoefte in kaart, met name vanuit bestaand onderzoek in de Amsterdamse stadsdelen Nieuw-West en Zuidoost.

We hebben een set van acht stereotypen ontwikkeld van mensen die zouden kunnen deelnemen aan activiteiten rond ondernemend participeren, met als doel een beeld te geven van de achtergronden en motivaties. Uitgangspunt is de aanwezigheid van een (latente) wens tot ondernemen en een al dan niet expliciete ondersteuningsbehoefte daarbij. De huidige inkomenssituatie is van secundair belang. De acht stereotypen zijn:

1. Passievolger: heeft passie voor een product of activiteit en ziet ondernemen als mogelijk middel om met passie aan de slag te gaan, maar heeft weinig affiniteit met de zakelijke kant.
2. Eenzame luchtkastelenbouwer: zit vol ideeën en creativiteit, maar is matig in het verder brengen en uitvoeren ervan. Hij/zij kan zichzelf niet goed op de kaart zetten en hierdoor moeilijk een netwerk opbouwen.
3. Overheidswantrouwer: wil alles zo veel mogelijk zelf doen en de overheid zo min mogelijk informatie geven over zijn/haar activiteiten.
4. Gewin-generator: is voornamelijk uit op het verwerven van zo veel mogelijk geld voor zichzelf, ondernemen is daarin een (tijdelijk) middel.
5. Koudwatervrezer: is vooral op zoek naar bestaanszekerheid en wil zo min mogelijk risico lopen op verlies van zekerheden zoals een bestaande uitkering.
6. Zorgenstapelaar: wil wel ondernemen, maar heeft financieel en op andere leefgebieden (bv zorg) zodanige problemen dat ondernemen op het tweede plan blijft en praktisch lastig uitvoerbaar blijkt.
7. Informele uitwisselaar: heeft een sterk lokaal/familienetwerk en kan hierdoor heel veel voor elkaar krijgen, maar wordt ook geacht informeel wederdiensten te leveren en heeft mede daardoor moeite om geld te verdienen.
8. Zorgende twijfelaar: moet hard werken om het gezin te kunnen onderhouden en heeft verschillende tijdelijke banen gehad. Elke keer was er weer hoop op een vast contract maar nooit is het ervan gekomen. Wil eigenlijk niet meer in loondienst dus misschien is ondernemen wel iets. Is dit echter wel te combineren met een druk gezinsleven?

Deze mogelijke deelnemers hebben ondersteuningsbehoeften op individueel en collectief niveau. Onze aanbeveling is om bij de inrichting van een ondersteuningsaanbod in het fieldlab 'ondernemend participeren vanuit de wijk' te werken vanuit de onderstaande zeven uitgangspunten:

1. Schep duidelijkheid voor deelnemers.
2. Combineer individuele en collectieve elementen in het aanbod.
3. Faciliteer rolmodellen.

4. Organiseer het aanbod dichtbij.
5. Creëer een lerende omgeving.
6. Stel realistische doelen vanuit een integrale visie.
7. Verduurzaam succesvol aanbod.

INHOUDSOPGAVE

1.	Aanleiding	3
2.	Achtergronden	4
2.1	Capability: het leven kiezen dat bij je past	4
2.2	Precariaat: onzekerheid van een inkomen en/of werk	4
2.3	Civic Economy	4
2.4	Context: de participatiesamenleving	5
2.5	Context verdieping: Een inclusieve wijkeconomie als invulling voor de participatiesamenleving?	5
3.	Afgrenzing: ondernemend participeren	7
4.	Aanpak	9
4.1	Bestaande dataset opnieuw bekijken met andere zoekfocus	9
4.2	Kick-off Ondernemend Participeren in februari	10
4.3	Voorleggen aan de onderzoeksgroep	10
5.	Stereotypen	12
5.1	Passievolger	12
5.2	Eenzame luchtkastelenbouwer	13
5.3	Overheidswantrouwer	13
5.4	Gewin-generator	13
5.5	Koudwatervrezer	14
5.6	Zorgenstapelaar	14
5.7	Informele uitwisselaar	15
5.8	Zorgende twijfelaar	15
6.	Ondersteuningsbehoeften	17
6.1	Basisvoorwaarden	17
6.2	Ondersteuningsbehoeften – niveau individu	18
6.3	Ondersteuningsbehoeften – collectief	19
7.	Conclusie en aanbevelingen	21
	Literatuurlijst	23

1. AANLEIDING

Welke ondersteuningsbehoefte hebben mensen die ondernemend (willen) participeren? Dat is een belangrijke vraag bij de inrichting van het fieldlab 'ondernemend participeren vanuit de wijk', waarin de Hogeschool van Amsterdam en de gemeente Amsterdam samenwerken. In dit document brengen we de ondersteuningsbehoefte in kaart, met name vanuit bestaand onderzoek. Doel is te komen tot aanbevelingen waarmee in de volgende fase van het project gericht kan worden gekozen voor ondersteuning die invulling geeft aan (een aantal van) deze behoeften. Beide auteurs van dit document zijn onderzoeker bij het lectoraat gedifferentieerd HRM (gHRM) van de Hogeschool van Amsterdam en betrokken bij eerder onderzoek in de Amsterdamse stadsdelen Nieuw-West en Zuidoost, dat voor dit document als input is gebruikt.

2. ACHTERGRONDEN

In dit hoofdstuk schetsen we de kaders waarbinnen we de vraag hebben beantwoord. Het lectoraat gHRM hanteert een aantal theoretische vertrekpunten en centrale begrippen voor haar onderzoeksprojecten, die we hieronder kort toelichten.

2.1 CAPABILITY: HET LEVEN KIEZEN DAT BIJ JE PAST

Het werk van econoom Amartya Sen en filosoof Martha Nussbaum is een belangrijk ankerpunt voor onderzoek naar de keuzen die mensen in hun leven maken en de rol van werk hierin. Het werk dat mensen doen en waar zij toe in staat zijn, wordt immers beïnvloed door de sociale en economische context waarin de persoon opgroeit en zich socialiseert. Sen (2009) gaat ervan uit dat mensen de vrijheid moeten hebben om het leven te kiezen dat bij hen past en dat mensen doen wat zij vinden dat ze moeten doen, in relatie tot de mogelijkheden die hen ter beschikking staan. In zijn capability theory spreekt hij nadrukkelijk van ontwikkeling en duurzaamheid: capabilities zijn de voorwaarde om de rode draad door het eigen leven te ontdekken die richting en sturing geeft aan de keuzen die mensen maken. Capability zoals beschreven door de filosofe Nussbaum (2010, 2011) is het geheel van activiteiten die voor mensen waardevol zijn en verbonden met de mogelijkheden in de omgeving en daarmee daadwerkelijk in hun bereik liggen. Het begrip verwijst naar wat iemand feitelijk kan, wat zijn eigen mogelijkheden zijn, in relatie tot de mogelijkheden die de omgeving biedt. Individuen moeten in staat zijn om te kunnen doen wat zij moeten of willen doen en de omgeving moet daartoe de mogelijkheid bieden. De combinatie van deze betekenissen is nodig om de totaliteit aan kansen binnen de specifieke politieke, sociale en economische situatie te benutten (Nussbaum, 2011).

2.2 PRECARIAAT: ONZEKERHEID VAN EEN INKOMEN EN/OF WERK

Bij het definiëren van de onderzoekspopulatie van het eerdere onderzoek, oftewel de bewoners en lokale ondernemers van Nieuw-West en Zuidoost, bleek dat deze groep een relatief zwakke sociaaleconomische positie heeft ten opzichte van de stad Amsterdam als geheel. Socioloog Guy Standing (2011) noemt hen 'het precariaat'. Hij verhaalt over mensen met een zwakke sociaaleconomische positie die wordt gekenmerkt door onzekerheid van een inkomen en/of onzekerheid van werk. Lid zijn van het precariaat betekent niet per definitie zwak in de zin van slachtoffer. Sommige mensen kiezen voor een dergelijke manier van leven waar anderen daartoe gedwongen zijn. Standing heeft het over "grinners" die in vrijheid kiezen en "groaners" die gedwongen in het precariaat zitten, ze hebben geen alternatief. De beschrijving van Standing sluit sterk aan bij de groepen en individuen die in Zuidoost en Nieuw-West werken en leven.

2.3 CIVIC ECONOMY

Hoe mensen participeren gaat over meer dan geld verdienen alleen. Het lectoraat plaatst dit daarom ook in het bredere concept van 'civic economy'. Het begrip wordt gebruikt in de context van de overheid die zich qua taken en verantwoordelijkheden terugtrekt en meer overlaat aan het zelf organiserend vermogen van burgers en gemeenschappen.

Maatschappelijk ondernemerschap en een alternatieve economie, gebaseerd op lokaal kapitaal en netwerken staan hierbij centraal en zouden moeten leiden tot een duurzamere economie én meer maatschappelijke opbrengsten. Deze opbrengsten moeten vooral lokaal impact hebben en tot activiteiten leiden bij lokale ondernemers en bewoners, door beter gebruik van vastgoed en meer persoonlijke ontwikkeling van mensen. In het economisch denken maken groei en vooruitgang nu dus plaats voor zingeving. Civic economy is een economie gebaseerd op samenwerken, creëren van maatschappelijke waarde, lokale veerkracht, sociaal ondernemerschap, actief burgerschap en zelfredzaamheid.

2.4 CONTEXT: DE PARTICIPATIESAMENLEVING

In Nederland krijgen de begrippen capability, precariaat en civic economy betekenis in de context van de participatiesamenleving. De overheid heeft ervoor gekozen de verantwoordelijkheid voor de activering en ondersteuning van burgers niet (meer) alleen te willen dragen. 'Ze trekt zich terug met als gevolg dat burgers zelfredzaam moeten worden en bedrijven meer de vrije hand krijgen. De laatste decennia is sprake van een overgangproces, waarbij in het taalgebruik – en vervolgens in de praktijk – van de overheid het begrip verzorging steeds meer vervangen wordt door het begrip participatie'(Abu Ghazaleh et al 2017, p. 19). Uitgangspunt van een participatiesamenleving is 'dat de burger meer verantwoordelijkheid heeft om zelf vorm te geven aan zijn/haar toekomst en bij te dragen aan de samenleving' (Wiebusch & Moulijn, 2013).

De rollen en verhoudingen in de participatiesamenleving zijn nog niet uitgekristalliseerd. Wel is duidelijk dat er nieuwe partijen bij zijn gekomen, die actief zijn op het grensvlak tussen overheid, markt en burgerinitiatief. Sociale ondernemingen, die als doel hebben om een maatschappelijk probleem op te lossen met behulp van een zelfstandige onderneming, zijn hier een belangrijk voorbeeld van. Een andere ontwikkeling in de overgang naar de participatiesamenleving is de focus op 'de wijk' of 'de leefomgeving' als de plaats waar de participatiesamenleving vorm krijgt. Wonen, werken en dus je eigen mogelijkheden ontwikkelen zou daarom ook beginnen in de eigen wijk.

2.5 CONTEXT VERDIEPING: EEN INCLUSIEVE WIJKECONOMIE ALS INVULLING VOOR DE PARTICIPATIESAMENLEVING?

Een voorbeeld van hoe de participatiesamenleving vorm krijgt in de wijk zien we onder andere terug in de aandacht voor het begrip wijk economie onder beleidsmakers. De wijk economie zou idealiter een invulling moeten zijn voor de participatiesamenleving. Over de invulling van wijk economie bestaat echter discussie (onder andere in Amsterdam Zuidoost; zie Meulemans et al, 2017). Vaak gaat het hierbij over de formele economie die kan worden waargenomen in bijvoorbeeld statistieken. Maar er is meer bedrijvigheid in de wijk die niet op die manier zichtbaar is. Het is de informele economie die eigenlijk altijd en overal op de wereld bestaat en bestaan heeft, van de elite tot het precariaat. Het zijn diensten die verricht worden in huishoudens van goed verdienende midden en hogere klasse, het zijn 'gaten' in de markt die worden opgevuld, het gaat om nieuwe vormen van economie waar nog geen regels voor zijn ontwikkeld. Voor sommige groepen bewoners en ondernemers is het een levenshouding om in de informele economie te werken vanuit een sterk wantrouwen tegenover de overheid, anderen

zijn verstrikt geraakt in het bureaucratisch web. Er zijn er die zwart werken vanuit noodzaak, waarbij sommigen zich daarvan bewust zijn en andere onwetend (Yper & Snel, 2004). Het gaat om werkzaamheden die door de bewoners van de wijk worden toegestaan en gebruikt, waarover de (morele) opvattingen bestaan die door een grote groep van de wijk worden gedeeld.

Met bovenstaande vormen van werk wordt geld verdiend en dus letterlijk waarde gecreëerd. Geld verdienen is daarom ook een uitermate belangrijk aspect van de economie van de wijk. Maar om dat werk mogelijk te maken is huishoudelijk werk, vrijwilligerswerk en zorgarbeid nodig. Het zijn vormen van arbeid en gedrag die de wijk leefbaar houden en inclusief maken. Er wordt dan geen geld in omloop wordt gebracht maar wel waarde gecreëerd voor de wijk. Deze waarde laat zich op een maatschappelijke manier uitbetalen en is lastig te meten. Mensen die handelen in de wijk verdienen hier geld mee of proberen hun wijk leefbaar te houden. Ook zijn er die hierin de combinatie zoeken en op deze scheidslijnen ontstaan nu ook nieuwe vormen van maatschappelijk ondernemerschap en een alternatieve economie welke is gebaseerd op lokaal kapitaal en netwerken (zie o.a. Hogenstijn, 2016).

3. AFGRENZING: ONDERNEMEND PARTICIPEREN

Ook het project ondernemend participeren van de gemeente Amsterdam is verbonden aan de overgang richting een participatiesamenleving. Dat blijkt alleen al uit de naam. Het fieldlab 'ondernemend participeren vanuit de wijk' sluit onder meer aan op de gemeentelijke projecten 'Ondernemend participeren' en 'Meer ondernemen'. Daarom hanteren we voor de afgrenzing van het begrip in dit project de definitie van ondernemend participeren die bij de gemeente in omloop is. Deze definitie is niet eenduidig en heeft zich in de tijd ontwikkeld.

In het Plan van Aanpak van het aanpalende project 'Meer Ondernemen' uit september 2016 staat de volgende definitie van ondernemend participeren: 'Bij ondernemend participeren leveren uitkeringsgerechtigden goederen en/of diensten of hebben zij hier een aandeel in indien dit collectieve producten zijn en nemen zij deel aan het economisch verkeer met het oogmerk om winst te behalen. Bij ondernemend participeren (Gemeente Amsterdam, 2016, p. 4):

- Oriënteert de uitkeringsgerechtigde zich op ondernemerschap.
- Doet hij/zij basale kennis en -vaardigheden op het gebied van ondernemen.
- Werkt hij aan persoonlijke doelen waarbij ondernemerschap een middel is (empowerment; wat kan ik goed, hoe werk ik hieraan in de praktijk?) .
- Ontwikkelt de deelnemer een ondernemende houding (denken in kansen en rendement) maar ondernemerschap niet altijd het einddoel hoeft te zijn.
- Versterkt hij/zij zijn netwerk en sociale vaardigheden.
- Het grootste verschil tussen regulier participeren en ondernemend participeren is dat er bij ondernemend participeren sprake is van een (latente) ondernemerswens waarbij eigenaarschap en initiatieven worden gestimuleerd terwijl bij reguliere activering de nadruk meer zal liggen op sec meedoen en/of doorstroom naar (trajecten gericht op) werknemerschap.

In het document 'Ondernemend Participeren experimenteerkader, 30-05-2017 - Informatie voor klantmanagers en intermediairs, zoals initiators van coöperaties en wijkinitiatieven, procesbegeleiders, stadsdeelmakelaars/adviseurs & klantmanagers' wordt de volgende definitie gebruikt:

'Ondernemend participeren is een nieuwe vorm van participatie met als doel om mensen met een bijstandsuitkering te ondersteunen in het verder ontwikkelen van hun ondernemerschapsvaardigheden, vanuit eigen talenten en motivatie. (...) De focus bij ondernemend participeren ligt bij ervaring opdoen en groeien in ondernemerschapsvaardigheden en hiermee het perspectief op betaalde arbeid vergroten. (...) Ondernemend participeren is te zien als een traject; een fase (Gemeente Amsterdam, 2017b).'

In de Notitie Ondernemend Participeren staat de volgende definitie: *'het aanwenden en ontwikkelen van ondernemerscompetenties ten behoeve van participatie. (...) Doel: Amsterdammers*

met een ondernemerschapswens de ruimte te geven om vanuit hun talenten en motivatie ondernemerschapsvaardigheden te ontwikkelen en versterken (Gemeente Amsterdam 2017c).'

Voor deelnemers aan 'ondernemend participeren' die starten vanuit een bijstandsuitkering geldt dat zij de uitkering behouden. De inkomsten vanuit de ondernemende activiteiten vallen niet rechtstreeks en volledig aan hen toe. Er kan via een collectief worden gewerkt die vervolgens een vrijwilligersvergoeding verstrekt; of er kan gebruik gemaakt worden van de 'Bescheiden Schaal Regeling', die erop neer komt dat deelnemers bepaalde beroepskosten kunnen aftrekken van de opbrengsten en dat van de winst voor een beperkte periode een deel kan worden 'vrijgelaten' (dus niet van de bijstandsuitkering wordt afgetrokken). Aan het programma ondernemend participeren vanuit de gemeente hebben bij wijze van uitzondering ook enkele niet-uitkeringsgerechtigden ('nuggers') meegedaan.

Binnen het fieldlab ondernemend participeren vanuit de wijk is niet de uitkeringssituatie maar de ondersteuningsbehoefte het uitgangspunt. Dat impliceert dat nuggers expliciet wel tot de doelgroep behoren.

4. AANPAK

De opdracht van het fieldlab ondernemend participeren vanuit de wijk aan het lectoraat gedifferentieerd HRM (gHRM) was om op basis van bestaand onderzoek een typologie van mogelijke deelnemers en hun ondersteuningsbehoeften te ontwikkelen.

We hebben de volgende drie stappen ondernomen om tot resultaten te komen:

1. Bestaande dataset opnieuw bekijken met andere zoekfocus
2. Focusbijeenkomst met 'experts' tijdens kickoff
3. Voorleggen aan de onderzoeksgroep Ondernemend Participeren vanuit de wijk

4.1 BESTAANDE DATASET OPNIEUW BEKIJKEN MET ANDERE ZOEKFOCUS

De belangrijkste bron voor dit project bestaat uit data verzameld tijdens eerder actieonderzoek vanuit het lectoraat gHRM, dat tussen 2015 en 2017 plaatsvond in het kader van eerdere fieldlabprojecten van Urban Management.

In deze periode nam gHRM deel aan:

- Het fieldlab Amsterdam Nieuw-West met het project 'Collectief aan de slag met participatie'. Voor dit project is in de eerste fase (in groepen) met meer dan 250 mensen over participatie gesproken, waarover gerapporteerd is in de publicatie 'Meedoen in Nieuw-West' (Ballafkih et al, 2016). In de tweede fase lag de focus op bedrijven, waarmee is samengewerkt in twee leernetwerken. In totaal hebben 18 bedrijven deelgenomen en zijn 7 aanvullende interviews gehouden. Hierover is gerapporteerd in 'Meedoen in Nieuw-West 2: de rol van bedrijven in de participatiesamenleving' (Abu Ghazaleh et al, 2017).
- Het fieldlab Amsterdam Zuidoost met het project 'Samen werken aan een inclusieve wijk economie'. In dit project hebben we in groepen met 119 mensen gesproken. Het gesprek ging over hoe men denkt over de wijk economie, welke kansen en belemmeringen zij zien en wat de rol van het individu en groep om de wijk economie verder tot ontwikkeling te brengen. Over dit project is gerapporteerd in 'Samen werken aan een inclusieve wijk economie van Amsterdam Zuidoost' (Meulemans et al, 2017). Tijdens beide onderzoeken hebben we gekeken naar de oplossingen die verschillende groepen binnen het precariaat hebben gevonden of zouden willen vinden om hun bestaan vorm te geven. Mensen hebben zekerheid nodig om de rode draad door hun leven te ontdekken en zij zullen er alles voor doen om die ook te vinden.

Dit deden wij individueel maar ook in groepsverband. Tijdens de gesprekken die wij voerden ging het over wat bewoners verstaan onder mee doen en samen werken, wat ze belemmert en welke mogelijkheden zij zien om het stadsdeel waarin zij wonen leefbaar te houden of te maken.

In beide projecten stond het onderwerp 'ondernemend participeren' niet centraal. Dit wil concreet zeggen dat de gebruikte data voortkomen uit onderzoek dat zich richtte op verwante thematiek zoals participatie in algemene zin, wijk economie en (sociaal) ondernemerschap in de participatiesamenleving. De data is dus met een ander doel verzameld en worden hier indirect gebruikt. Er is niet expliciet en rechtstreeks onderzocht of en in welke mate er bij de doelgroep belangstelling is voor ondernemend participeren. We zijn tijdens onze onderzoeken wél in gesprek gegaan met mensen die reeds in hun wijk ondernemen, een ondernemerschapwens hebben of dit niet doen maar wel een beeld bij hebben over hoe dit in hun wijk er uit zou kunnen zien.

Voor het bepalen van de expliciete en impliciete ondersteuningsbehoefte bij burgers/pre-ondernemers hebben we in eerste instantie gebruik gemaakt van codes in de data uit de bestaande onderzoeken die in zekere mate raakvlak heeft met ondernemerschap/zelfstandig voorzien in inkomen. In overleg met het onderzoeksteam Ondernemend participeren vanuit de wijk en na het naslaan van verschillende interne gemeentelijke beleidsdocumenten (Gemeente Amsterdam 2017a-c; Evaluatie Meedoen Werkt Amsterdam, Ondernemend Participeren experimenteerkader, Notitie Ondernemend Participeren) zijn zoektermen toegevoegd en voor zover mogelijk in lijn gebracht met het project Ondernemend participeren vanuit de wijk.

4.2 KICK-OFF ONDERNEMEND PARTICIPEREN IN FEBRUARI

Tijdens de kick-off bijeenkomst van het fieldlab 'Ondernemend participeren vanuit de wijk' is een workshop georganiseerd waarin de deelnemers om input is gevraagd en deze input vervolgens is teruggekoppeld en besproken.

De workshop telde ongeveer 15 deelnemers, afkomstig van verschillende afdelingen van de gemeente, initiatieven en ook enkele studenten. Ze kregen in drie fasen vragen gesteld over een mogelijke deelnemer aan 'ondernemend participeren'. Nadat iedereen in stilte antwoorden op de vragen had opgeschreven, werden deze plenair besproken.

De eerste ronde vragen ging over een aantal 'harde kenmerken' van mogelijke deelnemers: leeftijd, geslacht, gezinssituatie en een ander kenmerk naar keuze. Vervolgens is gevraagd naar de motivatie van deze persoon om deel te nemen, en daarop aansluitend de houding in één of enkele woorden. Tenslotte is gevraagd naar de belangrijkste ondersteuningsbehoefte van deze deelnemer. Tijdens een interactieve discussie is er gesproken over de vragen. De verschillende perspectieven zijn samengevoegd tot het achtste en laatste stereotype hieronder. Het betreft hier dus data die afkomstig is van professionals. Ook komen de resultaten van deze sessie terug in de categorisering van ondersteuningsbehoeften.

4.3 VOORLEGGEN AAN DE ONDERZOEKSGROEP

Op basis van deze data hebben we stereotypen ontwikkeld van (mogelijke) doelgroepen voor ondernemend participeren onder burgers/pre-ondernemers. Een concept hiervan is half maart voorgelegd aan de onderzoeksgroep van het fieldlab Ondernemend Participeren in de wijk. Wij hebben deze groep om feedback gevraagd middels de volgende twee vragen:

1. Sluiten de concept-stereotypen aan op de werkelijkheid? M.a.w. komen de initiatieven mensen tegen die in 1 of meerdere typering passen?
2. Sluiten de concept-ondersteuningsbehoeften aan op de werkelijkheid? M.a.w. zijn de behoeften realistisch?

Op basis van de verzamelde input zijn onderstaande stereotypen en ondersteuningsbehoeften geformuleerd.

5. STEREOTYPEN

De stereotypen hieronder hebben als doel een beeld te geven van de achtergronden en motivaties van mensen die zouden kunnen deelnemen aan activiteiten vanuit het fieldlab ondernemend participeren in de wijk en/of het programma ondernemend participeren vanuit de gemeente Amsterdam.

Uitgangspunt is de aanwezigheid van een (latente) wens tot ondernemen en een al dan niet expliciete ondersteuningsbehoefte daarbij. De huidige inkomenssituatie is van secundair belang: in de persoonsbeschrijvingen zijn dus zowel mensen te vinden die momenteel een uitkering hebben, als mensen die niet uitkeringsgerechtigd zijn ('nuggers').

De beschrijving van de stereotypen bestaat telkens uit twee delen:

- een titel met algemene omschrijving;
- een uitwerking in een korte typering van een persoon die voldoet aan deze algemene omschrijving. De beschreven personen bestaan niet in werkelijkheid.

Deze persoonsbeschrijvingen zijn ontwikkeld om gesprek over de stereotypen te vergemakkelijken. Mensen kunnen zich in verschillende stereotypen in meerdere of mindere mate herkennen.

5.1 PASSIEVOLGER

Heeft passie voor een product of activiteit en ziet ondernemen als mogelijk middel om met passie aan de slag te gaan, maar heeft weinig affiniteit met de zakelijke kant

Naam: Yvette van Commewijne

Leeftijd: 39

"Ik zou zo graag willen dat ook de concertbezoekers ook mijn heerlijke gerechten zouden kunnen proeven"

Yvette is getrouwd, heeft 2 kinderen en woont sinds 2003 in de Bijlmer (H-buurt). Dit doet ze met zeer veel plezier, onder andere omdat ze er veel van haar Surinaamse roots terugziet in de buurt waar ze woont. Yvette heeft een enorme passie voor de Surinaamse en Caribische keuken. Ze kookt regelmatig voor haar burens op de galerij, zeker als die het financieel even minder hebben. Haar man heeft een flexbaan en zelf heeft ze ook niet veel te besteden. Ze moeten ieder dubbeltje omdraaien om het hoofd boven water te houden. Ze zou heel graag de exotische gerechten die ze zo goed kan bereiden delen met anderen. Ze denkt er wel eens over om een kraampje te openen vlakbij de ArenA en de Ziggo Dome maar heeft geen idee waar ze moet beginnen om dit te verwezenlijken.

5.2 EENZAME LUCHTKASTELENBOUWER

Zit vol ideeën en creativiteit, maar is matig in het verder brengen en uitvoeren ervan. Hij/zij kan zichzelf niet goed op de kaart zetten en hierdoor moeilijk een netwerk opbouwen.

Naam: Fatima Özgulyan

Leeftijd: 36

“Iedereen die ik spreek zegt ‘wat een interessant idee’ maar uiteindelijk helpt niemand mij.”

Fatima woont al haar hele leven in Amsterdam Nieuw-West. Ze heeft geen gemakkelijke jeugd gehad, school vroegtijdig afgebroken en al jong getrouwd en kinderen gekregen. Jarenlang heeft ze zich op de opvoeding van haar kinderen geconcentreerd. Nu haar drie kinderen steeds zelfstandiger worden, wil Fatima eindelijk aan de slag met de creatieve ideeën waarmee ze al jaren rondloopt. Zo wil ze mensen helpen die uit moeilijke gezinnen komen, iets doen aan het probleem van obesitas en ook het onderwijs verbeteren en toegankelijker maken. Ze probeert mensen te interesseren voor haar ideeën, maar vindt weinig aansluiting. Als ze gevraagd wordt hoe ze haar ideeën wil omzetten in een plan, kan ze daar geen goed antwoord op geven.

5.3 OVERHEIDSWANTROUWER

Wil alles zo veel mogelijk zelf doen en de overheid zo min mogelijk informatie geven over zijn/haar activiteiten.

Naam: Dwight te Koppele

Leeftijd: 30

“Het kan mij eigenlijk niet schelen wat ze [de gemeente] van me willen, ik doe gewoon wat ik wil doen.”

Dwight is tijdens zijn jeugd in Osdorp met enige regelmaat in aanraking gekomen met Bureau HALT voor kleine vergrijpen. Zijn sales opleiding aan het ROC heeft hij nooit afgerond en sinds zijn 20ste heeft hij af en toe werk in de logistieke sector op tijdelijke basis. Hij verdient bij lange na niet genoeg om rond te komen en vult zijn inkomen aan in het grijze circuit. Met een geleende oude auto van een vriend voert hij daarom in de buurt taxiritten uit. De inkomsten verzwijgt hij voor de belasting en alle regelgeving waaraan je moet voldoen als een echte taxichauffeur heeft hij niets. De overheid is eerder een last dan een lust, ook al zou hij het geweldig vinden om ooit zijn eigen taxibedrijf te hebben.

5.4 GEWIN-GENERATOR

Is voornamelijk uit op het verwerven van zo veel mogelijk geld voor zichzelf, ondernemen is daarin een (tijdelijk) middel.

Naam: Jurriaan Kraaijenhagen

Leeftijd: 21 jaar

“Er is hier niets voor de jeugd te doen! Laat mij dat gat maar vullen dan, dat doe ik wel even.”

Jurriaan is sinds zijn vroege jeugd al bezig met muziek en kan na zijn opleiding Media en Vormgeving maar geen betaalde baan vinden die aansluit op zijn studie. Op zijn computer experimenteert hij al enige tijd met beats en ook begon hij een Podcast. Sinds een paar jaar mag hij voor een kleine vergoeding soms ook met zijn vriend Simon op feestjes draaien. Van deze passie wil Jurriaan zijn werk maken maar hiervoor moet hij eerst nog flink investeren. Dit geld wil hij verdienen door een jongerencafé te openen in de buurt. Volgens hem is er te weinig te doen voor de jeugd in Gein en Holendrecht. Zijn café moet een creatieve hotspot worden voor jongeren maar ook vooral voor dermate veel inkomsten zorgen (bijvoorbeeld door het verhuren van oefenruimte, baromzet) zodat Jurriaan zijn wens om muziekproducer verder kan vormgeven.

5.5 KOUDWATERVREZER

Is vooral op zoek naar bestaanszekerheid en wil zo min mogelijk risico lopen op verlies van zekerheden zoals een bestaande uitkering.

Naam: Jacob Lenora

Leeftijd: 53

“Ik moet steeds maar zus en zo, maar laat me gewoon anderen helpen. Ik weet dat ik dat kan.”

Jacob woont al zijn hele leven in Osdorp en heeft hier vroeger jarenlang gewerkt op een postkantoor. Vanwege privéproblemen op psychiatrisch vlak is hij een jaar of zeven geleden in de ziektewet terechtgekomen en uiteindelijk deels afgekeurd. Het is niet dat Jacob niet wil werken. Hij zou graag anderen helpen, misschien iets met coaching doen. Maar tegelijk heeft hij het gevoel dat hij achtervolgd wordt door de overheid: het UWV zit hem op zijn nek dat hij moet solliciteren en daar wordt hij heel onrustig van. Eerder had hij met hulp van het UWV een tijdelijk baantje gevonden, maar dat liep na vier maanden plotseling mis. Toen duurde het maanden voordat hij zijn uitkering weer terug had en de stress die dat opleverde wil Jacob nooit meer beleven. Zijn grootste angst is dat hij zijn uitkering kwijtraakt en dan niets meer heeft.

5.6 ZORGENSTAPELAAR

Wil wel ondernemen, maar heeft financieel en op andere leefgebieden (bv zorg) zodanige problemen dat ondernemen op het tweede plan blijft en praktisch lastig uitvoerbaar blijkt.

Naam: Ronique Hunte

Leeftijd: 48

“Als ik dan op zo'n bijeenkomst ben leer ik niet veel. Op het moment dat ik iets papier moet zetten sta ik er weer alleen voor.”

Ronique Hunte ziet dat Surinamers en Antilanen op een andere manier omgaan met het

verlies van een dierbare dan Nederlanders. In Suriname kan dit makkelijk een proces van maanden zijn waarbij mensen veel behoefte hebben om met elkaar te praten. Maar ze ziet veel eenzaamheid om zich heen en de Nederlandse maatschappij laat weinig ruimte voor een dergelijk 'lang' rouwproces. Ronique wil hier een onderneming in starten maar het lukt haar maar niet om een bedrijfsplan te maken. Ze is alleenstaand, heeft 3 kinderen en zorgt voor haar ernstig zieke tante. De cursussen die er zijn kan ze niet bijwonen en als ze er een keer kan zijn dan is de inhoud te globaal en moet je te veel in groepsverband doen, terwijl je aan het einde van zo'n cursus er toch gewoon weer alleen voor staat en het echte leven gewoon weer roept.

5.7 INFORMELE UITWISSELAAR

Heeft een sterk lokaal/familienetwerk en kan hierdoor heel veel voor elkaar krijgen, maar wordt ook geacht informeel wederdiensten te leveren en heeft mede daardoor moeite om geld te verdienen.

Naam: Achraf el Hamzani

Leeftijd: 25

"Een maat van mij heeft een dikke Audi terwijl ik mijzelf elke dag een volle bus moet proppen voor baantje waar niemand naar mij omkijkt."

Van de vriendengroep waarmee hij in Slotervaart opgroeide, was Achraf duidelijk de slimste. Als jongens haalden ze veel kattenkwaad uit, waarbij Achraf vaak de bedenker was. In de puberteit gingen veel vrienden de verkeerde kant op. Dat bracht Achraf in een lastig parket. Aan de ene kant was er de loyaliteit naar zijn vrienden, aan de andere kant ook zijn eigen keuzes. Achraf heeft, gesteund door zijn familie, de verleidingen van snel geld weten te weerstaan en ging voor een mbo-studie economie. Maar een stageplaats vinden was lastig, hij bleef steken in bijbaantjes zonder toekomstperspectief en nu hij na veel gedoe zijn studie eindelijk heeft afgerond, blijkt een 'echte baan' nauwelijks te vinden. Achrafs familie verwacht dat hij geld gaat verdienen. Zijn vrienden trekken ook aan hem. Wat nu?

5.8 ZORGENDE TWIJFELAAR

Moet hard werken om het gezin te kunnen onderhouden en heeft verschillende tijdelijke banen gehad. Elke keer was er weer hoop op een vast contract maar nooit is het er van gekomen. Wil eigenlijk niet meer in loondienst dus misschien is ondernemen wel iets. Is dit echter wel te combineren met een druk gezinsleven?

Naam: Valerie Nurmohammed

Leeftijd: 38

"Werken voor een baas liep alleen maar uit op teleurstellingen, ik wil het zelf doen en vooruit maar ik heb geen ruimte om te falen."

Valerie is moeder van drie kinderen en getrouwd met Isaac. Isaac is teamleider

schoonmaak op Schiphol en maakt lange dagen. Het gezin is daarom afhankelijk van de zorg van Valerie maar ook moet ze parttime werken omdat ze anders niet rond kunnen komen. Ze heeft tot dusver alleen tijdelijk werk gehad en is een jaar geleden haar baan als administrateur kwijtgeraakt en zit nu in de WW. Valerie wil weer aan de slag maar dan als culinair ondernemer. Ze wil het nu echt zelf doen op haar eigen manier maar durft zelf de eerste stap niet te zetten omdat ze bang is dat het afbreukrisico te groot is. Er zijn geen financiële buffers om op terug te vallen en haar gezin vergt nog veel van haar aandacht. Toch wil ze zich verder oriënteren. Valerie is vooral geïnteresseerd in de ervaringen van andere ondernemers. Hoe zijn ooit opgestart? Hoe zijn ze aan hun klanten gekomen en zou een van hen Valerie eventueel verder willen helpen?

De eerste zeven stereotypen zijn ontwikkeld op basis van de bestaande data. Het achtste stereotype komt voort uit de sessie 'Vanuit het perspectief van de wijk/het gebied. Inbreng vanuit eerdere fieldlabs' tijdens de kickoff Ondernemend Participeren vanuit de wijk op 22 februari 2018.

Hoe vertalen deze stereotypen zich nu in ondersteuningsbehoeften? Het programma Ondernemend Participeren en het fieldlab Ondernemend participeren vanuit de wijk bieden mensen die zich in een precaire positie bevinden kansen om zich te ontwikkelen in de richting van zelfstandig ondernemerschap. Tegelijk blijkt uit de stereotypen dat mensen voor wie ondernemend participeren bedoeld is vaak afwachtend en soms wantrouwend zijn ten opzichte van initiatieven die vanuit de overheid aangeboden worden. Het is dus essentieel om de voorwaarden te scheppen om mensen in staat te stellen vanuit een positieve keuze deel te nemen.

Dat betekent dat we – vóórdat we toekomen aan de ondersteuningsbehoeften - eerst een aantal basisvoorwaarden bespreken waaraan voldaan moet worden om de eerder gekarakteriseerde mensen in staat te stellen deel te nemen. Daarna gaan we in op de ondersteuningsbehoeften, waarbij we onderscheid maken tussen individuele en collectieve behoeften. We illustreren de bespreking van basisvoorwaarden en behoeften met citaten uit eerder onderzoek.

6. ONDERSTEUNINGSBEHOEFTE

6.1 BASISVOORWAARDEN

We zien drie basisvoorwaarden waaraan moet worden voldaan om mensen in staat te stellen deel te nemen aan activiteiten rond ondernemend participeren: veiligheid, vertrouwen en toegankelijkheid.

VEILIGHEID

Bij verschillende stereotypen blijkt veiligheid een centrale voorwaarde om deel te kunnen nemen. Zekerheid over het inkomen is een belangrijk deel hiervan. Vanwege hun precare positie is de drempel om financiële risico's te nemen voor deze mensen extra hoog. De mensen hebben veelal geen startkapitaal en geen eigen middelen om op terug te vallen. Ook als potentiële deelnemers denken dat hun uitkering in gevaar kan komen zullen ze niet meedoen. Hieraan gekoppeld is duidelijkheid over het perspectief van het programma. Hebben deelnemers bijvoorbeeld aan het einde van het traject een goed functionerende onderneming of is het bijvoorbeeld ook voldoende als mensen zich aan het einde van het traject ondernemend opstellen? Dit wil zeggen dat ze zich, conform de definitie van 21e-eeuwse vaardigheden, proactief gedragen in hun woonwijken en zelf richting kunnen geven aan hun leven. Ze zien kansen of creëren deze zelf en handelen hier dus ook naar (Meerman & Zijlstra, 2018).

Antilliaanse Jongeren in Zuidoost: De inwoners van Zuidoost moeten hun mentaliteit veranderen in een positieve mentaliteit en meer initiatief tonen en 'go get it' attitude toepassen. Over het algemeen zijn wij heel creatief wij kunnen heel veel dingen, alleen de stap van creativiteit naar ondernemerschap is heel groot en de belangrijkste drempel is dan toch de mentaliteit. Mensen in de gemeenschap van Zuidoost moeten ook meer samenwerken en elkaar ondersteunen bij het streven van hun doelen.

Wat is het eindpunt van het programma en wat betekent het als dat onverhoopt niet gehaald wordt? Dit punt kwam vooral in de workshop naar voren. Een laatste element van veiligheid is het bieden van een leeromgeving waarin vallen en opstaan mogelijk is.

VERTROUWEN

In een veilige leeromgeving kan ook vertrouwen ontstaan. Dit is essentieel om mensen vanuit een afwachtende houding actief te laten worden. Het opbouwen van vertrouwen impliceert dat programma- elementen zoals bijvoorbeeld coaching in principe niet door klantmanagers worden aangeboden, want die hebben een machtspositie m.b.t. een uitkering. Uitvoering van de ondersteuning door burgerinitiatieven kan de opbouw van vertrouwen vergemakkelijken, maar een nadeel (voor de gemeente Amsterdam) is dat zij vaak elk hun eigen aanpak hanteren. De ervaring vanuit Nieuw-West en Zuidoost leert dat de Hogeschool van Amsterdam (en haar studenten) worden ervaren als een relatief betrouwbare partij. Studenten weten vaak gemakkelijk contacten te leggen en komen soms tot verrassende nieuwe inzichten. Het is om deze reden ook niet ondenkbaar dat zij bijdragen aan de uitvoering van

een ondersteuningsprogramma. Het vertrouwen vanuit de burgers is wel relatief. Studenten zijn immers kort betrokken bij vraagstukken en kunnen zich vanwege het voortzetten van hun studie niet voor langere termijn binden aan een dergelijk vraagstuk. Ook hebben wij de ervaring dat sommige bewoners de Hogeschool van Amsterdam koppelen aan de gemeente. Men weet dan dat de opdracht van de gemeente komt, wat weer voor wantrouwen kan zorgen.

TOEGANKELIJKHEID

De toegankelijkheid van het ondersteuningsaanbod heeft een praktische en een inhoudelijke component. Inhoudelijk kwam vooral in de workshop ter sprake dat het niveau van het bestaande ondersteuningsaanbod vanuit de gemeente (eigen werk) als te hoog wordt ervaren voor de doelgroep. Praktisch gezien moet ervan worden uitgegaan dat de beschikbare middelen en het netwerk van deelnemers zeer beperkt zijn. Daarmee samenhangend is de actieradius van veel mensen klein, wat impliceert dat ondersteuning dichtbij georganiseerd moet worden, in de eigen wijk.

We zien het creëren van veiligheid, vertrouwen en toegankelijkheid als essentieel voor een succesvol ondersteuningsprogramma. Daarnaast blijkt dat veel mensen financieel gemotiveerd zijn om mee te doen: ze willen het gezinskomen opkrikken. Ook daarmee moet bij het opzetten van de ondersteuning rekening gehouden worden.

6.2 ONDERSTEUNINGSBEHOEFTE – NIVEAU INDIVIDU

Uit de stereotypen blijkt dat de mogelijke deelnemers een breed palet aan ervaringen en achtergronden meebrengen. We bespreken nu twee niveaus van ondersteuningsbehoeften: op individueel en op collectief niveau. Daarbij moet worden aangetekend dat de ondersteuningsbehoeften niet altijd expliciet uitgesproken worden. De mensen voor wie ondernemend participeren bedoeld is, hebben in elk geval deels een afwachtende en soms wantrouwende houding. Vanuit deze groep zijn in eerste instantie niet veel expliciete vragen te verwachten. Een goede intake kan de behoeften toch duidelijker in kaart krijgen.

Startende Ondernemer in Zuidoost: *Ik wil gewoon samen werken met iemand die iets heel goed kan wat ik niet kan, want twee weten meer dan een. Dan kan ik mijn eigen ding blijven doen, kan ik mij focussen op waar ik goed in ben. Intussen in dat proces, in die samenwerking, ga ik iets leren over hoe ik mijn bedrijf moet runnen. Ik hoef niet de beste te worden, ik wil geen duizend ondernemingen.*

Vanuit de beschrijvingen van de stereotypen onderscheiden we twee soorten individuele ondersteuningsvragen:

- **Bedrijfsmatige ontwikkelingsvragen:** Deze vragen gaan over het opzetten van een bedrijf, het verkennen van een markt, het voeren van administratie, enzovoorts. Hier ligt een duidelijk gat, omdat mensen nu vooral in aanraking komen met sociale professionals die vaak matig overweg kunnen met bedrijfsmatige ontwikkelingsvragen.

- *Persoonlijke ontwikkelingsvragen:* Het gaat hier om vragen rond de ontwikkeling van vaardigheden die voorwaardenscheppend zijn voor het ondernemend participeren. Te denken valt aan vaardigheden rond plannen, organiseren en communiceren.

Deze vragen kunnen we vertalen in de volgende mogelijke elementen van ondersteuning:

- Een intake om de behoefte scherp te krijgen en het niveau van huidige kennis te bepalen
- Op basis van de intake een programma opstellen voor stapsgewijze ontwikkeling
  - Gericht op (basis) competenties: o.a. zakelijke communiceren: lezen, schrijven, plannen, etc.
  - Gericht op ondernemersvaardigheden: financieel management/boekhouden, product en/of dienst op de markt zetten (marketing, commercieel denken), bedrijfsplan maken.
- Coaching
  - Een ervaren ondernemer die als persoonlijke buddy fungeert. Meekijken met een ondernemer maar ook 'learning on the job'. Dus een onderneming opstarten onder begeleiding van een ondernemer.
- Kennismaken met ondernemerschap, met als einddoel: wil je doorstromen naar eigen werk?

6.3 ONDERSTEUNINGSBEHOEFTE – COLLECTIEF

Naast de behoefte tot individuele ondersteuning is er ook een duidelijke behoefte op het gebied van netwerken en samen optrekken: ondersteuning in een collectieve vorm.

In een collectieve vorm van ondersteuning kunnen deelnemers met en van elkaar leren.

Het betrekken van rolmodellen (bestaande ondernemers) bij de collectieve ondersteuning kan een positief effect sorteren bij de deelnemers.

Verbinder in Nieuw-West: Wij hebben heel erg behoefte aan een netwerk van mensen die een gevoel erbij hebben, snappen wat de doelgroep nodig heeft en er een paar soms aan een baan kunnen helpen, een training, ontwikkeltrajecten.

Een collectief ondersteuningsaanbod kan samen met lokale initiatieven worden vormgegeven. Veel van deze initiatieven zijn sterk gemotiveerd om de doelgroep te ondersteunen.

Sociaal ondernemer in Nieuw-West: Er is wat ons betreft een fase tussen niet ondernemen en ondernemen en wij creëren een ruimte voor mensen om te leren ondernemen.

Tegelijkertijd zijn veel initiatieven sterk op de buurt of wijk gericht. Dat sluit enerzijds aan bij de bestaande netwerken van veel deelnemers en zorgt anderzijds voor toegankelijkheid.

Sociaal ondernemer in Nieuw-West Het leukste is als dat in de wijk zit, in het eigen domein van de jongeren, want er zijn jongeren die echt niet makkelijk naar de andere kant van de stad gaan. Dus om het hier ook lokaal te organiseren en dat te versterken.

Medewerker pop-up store in Zuidoost: *Wij zouden met onze pop up store, uit onze wijk, met die bedrijven [ArenA-zijde] kunnen samenwerken. Zodat wij zorgen dat er op dat eiland [ArenA-zijde] al het papier, plastic noem maar op, ingezameld wordt voor gescheiden verwerking. Misschien kunnen ze ons dan hier een fee voor betalen, of zoiets.*

De samenwerking met lokale initiatieven kan wel betekenen dat de rol van de overheid verandert. Van hoofdverantwoordelijke wordt de overheid participant in een traject. Sommige burgerinitiatieven en sociale ondernemingen sturen expliciet aan op deze verandering van rol.

Sociaal ondernemer in Nieuw-West: *Wat wij van de overheid vragen, en dan kom je naar die rol van participant toe, is maak van bepaalde gebieden regelluwe zones(...) Dus bemoei je niet overal mee. Wij bedenken het, wij voeren het uit, en als jij daarin wil participeren als overheid, dan kom je als gelijkwaardige partner met ons aan tafel zitten en dan zijn we benieuwd wat je inbreng is. Wij willen absoluut geen overheid die regie voerend is, die zegt hoe wij het moeten gaan doen.*

Belangrijk is dat zowel deelnemers als initiatieven die ondersteuning verzorgen doelen hebben op verschillende niveaus. Sommige zijn voornamelijk financieel gemotiveerd, terwijl andere vooral gemotiveerd zijn om problemen op te lossen die ze in hun omgeving constateren. Deze perspectieven beïnvloeden ook wanneer (deelname aan) een programma als succesvol wordt gezien.

Sociaal ondernemer in Nieuw-West: *De missie is dat wij een florerende wijk economie willen, dat mensen even los van geld ook gewoon diensten voor elkaar doen, dat doen wij heel erg in dit gebouw. Jij repareert mijn kraan, ik doe jouw fietsband. Jij knipt mijn haar, ik knip jouw gras.*

In aansluiting hierop blijkt uit het eerdere onderzoek ook dat het belangrijk is om het succes van interventies (zoals een collectieve training) breed te definiëren, vanuit een integrale visie.

Sociaal ondernemer in Nieuw-West: *Die buurtbewoners die hier aan het schoffelen zijn, die zorgen ook ervoor dat het een stuk veiliger is in de wijk. Maar als jij groen bij iemand pleurt en je doet veiligheid bij iemand, dan heb je dus twee verschillende domeinen, twee verschillende budgetten. (...) Vastgoed bijvoorbeeld praat met mij over het pand, want die zit te rekenen, vierkante meters leveren me niks op. Maar die ziet dus niet het sociale effect van wat hier gegenereerd wordt. Dus dat zijn die domeinen die kriskras door elkaar heen lopen.*

Een mogelijkheid voor collectieve ondersteuning is het vormen van coöperaties gericht op participatief en coöperatief ondernemerschap. Het inrichten van de hiervoor benodigde structuren is niet gemakkelijk en vereist medewerking van een groot aantal partijen. Hierbij is dan ook specialistische expertise nodig. Wel kan worden aangesloten op kennis die elders al is verzameld, zoals bij de lectoraten coöperatief ondernemerschap van de Hogeschool Utrecht en Duurzaam Coöperatief Ondernemen van de Hanzehogeschool Groningen.

7. CONCLUSIE EN AANBEVELINGEN

Onze aanbeveling is om bij de inrichting van een ondersteuningsaanbod in het fieldlab 'ondernemend participeren vanuit de wijk' te werken vanuit de onderstaande zeven uitgangspunten:

1. Schep duidelijkheid voor deelnemers.

Wij verwachten dat veel deelnemers met een afwachtende of zelfs wantrouwende houding een traject in gaan. 'What's in it for me' zal de eerste vraag zijn die men stelt. Om deze houding om te zetten in een positieve ontwikkeling, is noodzakelijk dat basisvoorwaarden voor deelnemers (veiligheid, vertrouwen en toegankelijkheid) gegarandeerd zijn en het perspectief voor deelnemers richting het einde van het traject duidelijk is.

2. Combineer individuele en collectieve elementen in het aanbod.

Deelnemers hebben enerzijds behoefte aan ondersteuning op maat, anderzijds kunnen ze veel leren van en met anderen. Met een goede intake kan een individueel plan worden samengesteld waarin beide elementen gecombineerd worden. Het bieden van deze ondersteuning vraagt van alle partijen ook commitment. Spreek deze ook van tevoren open uit en herhaal en herzie deze periodiek tijdens het traject. Hiermee verklein je het risico dat deelnemers alsnog terechtkomen in een afwachtende houding.

3. Faciliteer rolmodellen.

Deelnemers hebben een (latente) wens in de richting van zelfstandig ondernemerschap. Contact met bestaande ondernemers is een laagdrempelige manier om met de praktijk van het ondernemen in aanraking te komen en kan bovendien leiden tot vergroten van het netwerk van de deelnemers. Met bestaande ondernemers bedoelen wij ook mensen die daadwerkelijk ondernemen en dus ruime ervaring hebben met het hands-on opzetten van een organisatie (ook bijvoorbeeld als zzp'er). Hun rol moet (financieel) gefaciliteerd worden.

4. Organiseer het aanbod dichtbij.

De deelnemers hebben hun netwerk voor zover aanwezig vaak binnen wijk of buurt. Hun actieradius is vaak beperkt door praktische omstandigheden. Om de ondersteuning laagdrempelig te houden, is het noodzakelijk deze (hoofdzakelijk) in de buurt te organiseren. Dichtbij betekent ook de deelnemers gelijkgestemde buurtgenoten ontmoeten. Dit zorgt voor een vertrouwde sfeer en draagt bij aan het netwerk van de deelnemer.

5. Creëer een lerende omgeving.

De precieze vorm van ondersteuning kan het beste worden vormgegeven in een omgeving die is ingericht op leren en het doen van snelle aanpassingen. Dit impliceert de inrichting van goede monitoring, waarin ook ruimte is voor het analyseren van de ervaringen van de deelnemers. Dit begint bij het expliciteren van selectiecriteria voor deelnemers en een goede intake (inclusief 'nulmeting').

6. Stel realistische doelen vanuit een integrale visie.

Deelnemers, initiatieven die ondersteuning bieden en gemeente hebben elk hun eigen doelstellingen en motivaties. Zeker in de eerste fase van het bieden van ondersteuning is het belangrijk om die verschillende visies ruimte te bieden bij het afmeten van het succes van het project. Uitgangspunt zou wat ons betreft moeten zijn dat vanuit een brede visie de impact voor de deelnemers en de stad in kaart wordt gebracht.

7. Verduurzaam succesvol aanbod.

Uiteindelijk kunnen op basis van de opgedane ervaring ondersteuningsvormen worden ontwikkeld die niet slechts vanuit het fieldlab of door de gemeente worden aangeboden, maar (ook) zelfstandig door initiatieven kunnen worden gebruikt. Het verdient aanbeveling om bij het uitwerken van definitieve vormen specialistische didactische expertise in huis te halen.

LITERATUURLIJST

- Abu Ghazaleh, N., Hogenstijn, M., Meerman, M., Zinsmeister, J. & Ballafkih, H. (2017). *Meedoen in Nieuw-West 2: De rol van bedrijven in de participatiesamenleving*. Amsterdam: Hogeschool van Amsterdam. http://www.hva.nl/binaries/content/assets/subsites/kc-be-carem/assets_10/meedoen_in_nieuwwest_def_web2.pdf
- Ballafkih, H., Zinsmeister, J., Meerman, M. & Bay, N. (2016). *Meedoen in Nieuw-West*. Amsterdam: Hogeschool van Amsterdam. <http://www.hva.nl/carem/gedeelde-content/publicaties/publicaties-algemeen/2016/meedoen-in-nieuw-west.html>
- Gemeente Amsterdam (2016), Plan van Aanpak Meer ondernemen. Intern document gemeente Amsterdam.
- Gemeente Amsterdam (2017a). Evaluatie Meedoen Werkt Amsterdam. Intern beleidsdocument gemeente Amsterdam.
- Gemeente Amsterdam (2017b). Ondernemend Participeren experimenteerkader. Intern beleidsdocument gemeente Amsterdam.
- Gemeente Amsterdam (2017c). Notitie Ondernemend Participeren. Intern beleidsdocument gemeente Amsterdam.
- Hogenstijn, M. (2016). *Sociaal Ondernemerschap: een inleiding voor docenten en studenten. Lab Social Entrepreneurship – Programma Entrepreneurship*. CAREM, Hogeschool van Amsterdam. http://www.hva.nl/binaries/content/assets/subsites/kc-be-carem/assets_11/publicatie-sociaal-ondernemerschap-inleiding-voor-docenten-en-studenten.pdf
- Meerman, M.G.M. & Zijlstra, A. (2018). *House of Skills: schets van een analysemodel. Een leven lang ontwikkelen en duurzame inzetbaarheid in de metropoolregio Amsterdam* [Forthcoming]. Centre for Applied Research on Economics & Management, Lectoraat Human Resource Management. Hogeschool van Amsterdam.
- Meulemans, W.R., Meerman, M.G.M., Bos, E. & Wildeboer, M. (2017). *Samen werken aan een inclusieve wijk economie in Amsterdam Zuidoost. Urban Management, Centre for Applied Research on Economics & Management, Lectoraat Human Resource Management*. Hogeschool van Amsterdam. http://www.hva.nl/binaries/content/assets/subsites/kc-be-carem/assets_10/samen-werken-aan-een-inclusieve-wijk-economie-in-amsterdam-zuidoost.pdf
- Nussbaum, M.C. (2010). *Niet voor de winst, waarom de democratie de geesteswetenschappen nodig heeft*. Amsterdam: Anbo.
- Nussbaum, M. C. (2011). *Creating Capabilities: The Human Development Approach* (first edition). Cambridge, Mass: Belknap Press.
- Sen, A. (2009), *The Idea of Justice*. Cambridge: Harvard University Press.

ONDERNEMEND PARTICIPEREN VANUIT DE WIJK

EEN TYPOLOGIE VAN MOGELIJKE DEELNEMERS EN HUN ONDERSTEUNINGSBEHOEFTE

Welke ondersteuningsbehoefte hebben mensen die ondernemend (willen) participeren? Dat is een belangrijke vraag bij de inrichting van het fieldlab 'ondernemend participeren vanuit de wijk', waarin de Hogeschool van Amsterdam en de gemeente Amsterdam samenwerken. In dit document brengen we de ondersteuningsbehoefte in kaart, met name vanuit bestaand onderzoek in de Amsterdamse stadsdelen Nieuw-West en Zuidoost.

Hogeschool van Amsterdam
Lectoraat gHRM - Urban Management
www.hva.nl

Alle inhoud valt onder een Creative Commons Naamsvermelding 4.0 Internationaal-licentie tenzij anders vermeld in het colofon of het bijschrift van een figuur, tabel of afbeelding.

